

øjemed blot fordi den lejlighedsvis begår overtrædelser af næringslovgivningen. En forenings øjemed, kan vi herefter sige, omfatter al den foreningsaktivitet, der må påregnes som en normal, planmæssig bestanddel af foreningens virke når forudsætningerne for sådan aktivitet er til stede. . .

I øjemedsbegrebet indgår altså et subjektivt moment som udtryk for en plan eller hensigt og dette kan give anledning til vanskelige bevissspørgsmål. Det hører naturligvis til sjældenhederne at en forening i sine vedtægter åbent proklamerer at tilsigte ulovligheder. . . I de fleste tilfælde må øjemedet udledes af de nærmere omstændigheder, især den virksomhed foreningen faktisk har udfoldet. Således bestemte lov nr. 123 af 28. april 1934, der forbød sammenslutninger og korps, som har til hensigt ved ulovlig magtanvendelse at udøve en indflydelse på politiske eller offentlige anliggender, at hensigten skal anses tilkendegivet ved at sammenslutningen eller korpset ved udrustning med våben o.lign. eller ved militær lignende organisation og øvelser gøres egnede til benyttelse ved magtanvendelse. Og en højesteretsdom har efter omstændighederne antaget at en forening der selv angav sit formål som »kun selskabelighed« i virkeligheden også havde til formål at være tilholdssted for mandspersoner – med homoseksuelle tilbøjeligheder.«

Hos Max Sørensen, Statsforfatningsret, 2. udgave ved Peter Germer (1979), side 387, anføres bl.a.:

»Udtrykket »lovligt øjemed« rejser visse fortolkningsproblemer. I almindelig sprogbrug er ordet øjemed ensbetydende med formål eller hensigt. Man kunne derfor antage, at der måtte lægges vægt på, hvad der bestemmes i foreningsvedtægternes paragraf, eller hvad der i øvrigt har været stifternes subjektive hensigt. Hvis formål og hensigt har været lovlige, men foreningens virksomhed går ud over formålsbestemmelsens grænser eller den oprindelige hensigt, må virksomhedens karakter være afgørende. En enkeltstående lovovertrædelse kan dog ikke være tilstrækkelig, men virksomhedens generelle karakter må tages i betragtning. En sondring mellem mål og midler kan i nogle tilfælde være relevant, således at foreningens øjemed må anses for ulovligt alene i kraft af midlets ulovlighed, jf. forudsætningen i § 78, stk. 2. Hvis målet f.eks. er at afskaffe det parlamentariske system gennem en grundlovs-

ændring, er foreningsformålet lovligt. Hvis samme mål søges nået gennem revolution, er det ulovligt. En tilsvarende sondring kan dog ikke anlægges i alle tilfælde, og navnlig ikke, hvor formålet ikke er at hidføre en tilstand, men at udfolde en bestemt aktivitet. Hvis formålet f.eks. er at dyrke hasardspil offentligt i strid med strfl. § 204, kan mål og midler ikke adskilles. Formålet må som helhed betragtes som ulovligt, idet det tager sigte på den ulovlige aktivitet.«

Om spørgsmålet anfører Poul Andersen, Dansk Statsforfatningsret, 1954, side 681 ff., bl.a. følgende:

»Borgernes grundlovmæssige ret til at danne foreninger er i følge grundlovens § 78, stk. 1, betinget af, at foreningens øjemed er lovligt. Man kan ikke af denne udtryksmåde slutte, at de midler, hvorved en forening vil opnå sit foreningsøjemed er uden betydning. Borgernes grundlovmæssige ret til at danne foreninger gælder ligeså lidt, når der er tale om ulovlige midler, . . . som når selve øjemedet er ulovligt. En sondring mellem øjemed og midler er i øvrigt meget vanskelig at gennemføre. Det bliver da principielt hele den ved foreningens dannelse tilsigtede foreningsvirksomhed, der må være lovlig. Øjemedet kan dog ikke i grundlovens forstand anses for ulovligt ved enhver nok så ubetydelig ulovlighed i den måde, hvorpå foreningsvirksomheden tænkes udført. Ved bedømmelsen af øjemedet må i første række ses hen til foreningsaftalens (vedtægternes) indhold; men også andre forhold kan indicere en ulovlig virksomhed.«

Den omstændighed, at en forening en enkelt eller få gange mere tilfældigt overtræder lovgivningen eller opfordrer til overtrædelse heraf, kan på baggrund af det anførte næppe medføre, at foreningens øjemed kan anses for at være ulovligt efter § 78, stk. 1, og at foreningen derfor kan opløses ved dom.

Hvis foreningen derimod som et almindeligt led i dens virksomhed overtræder lovgivningen eller opfordrer hertil, kan der være grund til at overveje spørgsmålet om opløsning af foreningen under henvisning til dens øjemed.

3. Grundlovens § 78, stk. 2, har følgende ordlyd:

» . . .

Stk. 2. Foreninger, der virker ved eller søger at nå deres mål ved vold, anstiftelse af vold